

Буцетирање

ОСНОВИ НА БУЏЕТИРАЊЕ

Значење на поимот буџет

Буџетот е проценка на **приходите и расходите** во одреден иден временски период и обично се составува и се оценува на периодично ниво. Може да се направаат буџети за личност, група луѓе, бизнис, влада и за сè друго кое што е поврзано со пари. Подобрувањето на управувањето со нечији финансии и средства во секојдневниот живот е многу важно. Првото нешто што треба да го направите за го оптимизирате начинот на користење на вашите економски ресурси е : планирајте го вашиот живот и имајте (реални) цели кои треба да ги постигнете.

Во овој поглед, буџетот станува **алатка за стратешко управување** преку која се овозможува:

- Дефинирање на целите кои треба да се следат
- Распделување на ресурсите кои се потребни за нивно постигнување
- Воспоставување на временски и организациски методи за нивно постигнување
- Потврдување на конзистентноста на постигнатите резултати.

Подготовката на буџетот треба да овозможи:

- Јасен и нумерички превод на личната економска состојба
- Детална анализа на трошоците
- Прогноза на идни трошоци
- Постојано следење на трошоците што ќе овозможи намалување на сметководствените ризици и ќе го олесни постепеното достигнување на поставените финансиски цели (на пример- купување куќа, автомобил, водење бизнис итн).

Важно е да се изготви **одржлив личен буџет**, и само на тој начин ќе биде можно да се постигне „финансиско здравје“, и следствено на тоа, ќе се создаде благосостојба и мир.

Всушност, ако утврдениот буџет е премногу ригиден, ќе биде тешко да се спроведе во пракса на долг рок. Напротив, ако е премногу флексибилен, нема да ги даде посакуваните конечни резултати.

Основни елементи на буџетот

Ова е листа на главните елементи на буџетот и нивна дефиниција.

- **ФИКСНИ ТРОШОЦИ** се трошоци кои остануваат исти од месец во месец. Пример за фиксен трошок е киријата.
- **ВАРИЈАБИЛНИ ТРОШОЦИ** се трошоци кои се менуваат од месец во месец, на пример: намирници, бензин, некоја забава итн.
- **ВКУПНИ ТРОШОЦИ** се сочинуваат од збирот на фиксните и варијабилните трошоци.
- **ВКУПЕН МЕСЕЧЕН ПРИХОД** е приход од вашата работа или други ресурси, вклучувајќи инвестициски дивиденди, пензии, бенефиции за социјално осигурување, приходи од изнајмување и друго.
- **ПРИХОД НА РАБОТА** се парите кои што остануваат откако ќе го одземете данокот на доход од вашиот приход.

КРЕИРАЊЕ БУЏЕТ

Зошто да креирате буџет?

Креирањето буџет е корисно за да имате поголема контрола врз вашите финансии и да го олесните штедењето пари за вашите цели и да најдете начин да ги следите вашите финансии и каде одат вашите пари.

Креирање буџет чекор по чекор

Идентификувајте пет чекори кои ќе ви помогнат во креирањето буџет:

1. **Пресметајте го вашиот нето приход** – Пресметување на плата минус давачки за данок. Ова е основата за ефективен буџет: всушност, вашата бруто плата може да ве доведе до прекумерно трошење затоа што би можеле да имате перцепција дека располагате со повеќе пари. Ако работите како хонорарец или сте самовработени, можете да имате нередовни примања: не заборавајте да внимавате на договорите, фактурите, плаќањата за да го олесните управувањето со вашиот реален приход.
2. **Следете ги вашите трошоци** – Наведете ги вашите фиксни и варијабилни трошоци за да потврдите колку и за кои категории трошоци ги трошите вашите финансии.
3. **Поставете ги вашите финансиски цели** – Идентификувањето на вашите цели може да ве мотивира да се држите до вашиот буџет. Направете листа на вашите краткорочни и долгорочни финансиски цели. Краткорочните цели (1-3 години) може да бидат, на пример, формирање на фонд за итни случаи, а може да бидат потребни дури и децении за да се постигнат долгорочните цели. Тоа е случај, на пример со штедење пари за пензионирање или образование на вашето дете.
4. **Направете план** – Комбинирајте ги сите информации собрани до сега. Анализата на вашите фиксни и варијабилните трошоци ќе ви даде претстава за трошоците во наредните месеци. Треба да ги споредите со вашиот нето приход и цели. Во оваа фаза, поставувањето специфични и

реални ограничувања за трошење за секоја категорија на трошоци може да биде многу корисно.

5. **Прилагодете ги вашите трошоци**– Познавањето на деталите за приходите и расходите ви овозможува да направите прилагодувања за да избегнете прекумерно трошење и да ги постигнете вашите финансиски цели. Можеби ќе одберете да ги поделите вашите трошоци помеѓу работите кои ви требаат и работите кои ги сакате и да почнете да ги намалувате сите непотребни трошоци, според вашите приоритети. На пример, можете да размислите да прескокнете одење во кино и да гледате филм дома. Ако дури и откако ќе ги намалите работите кои ги сакате, буџетот сè уште не ви е доволен, можете да почнете да размислувате за прилагодување на вашите фиксни трошоци, како на пример да барате стан со поевтина кирија.

ОЦЕНУВАЊЕ И СЛЕДЕЊЕ НА ФИНАНСИИТЕ

Важно е периодично да се врши проценка на финансиите, особено ако: има големи промени во вашите трошоци и/или во приходите, имате неочекуван трошок, планирате да направите поголем шопинг итн.

Доброто следење на финансиите овозможува да се спороведат какви било корекции во вистинско време. Мониторингот и евалуацијата на буџетот може да се остварат со поддршка на повеќе алатки, од потрадиционални до иновативни, а подолу се наведени неколку примери:

- *Old-fashioned*- старомодни, но секогаш ефикасни алатки- може да биде само една обична тетратка. Така можете рачно да ги забележувате вашите приходи и расходи и ќе добиете преглед врз нив, но и ќе ја подобрите самодисциплината.
- Во онлајн продавниците е возможно да се купат од напред пополнети дневници за пресметување на приходи и расходи.
- Понапредно решение е да користите табела на вашиот уред: Google Sheet (www.google.com/sheets/about) и Apple Numbers (<https://support.apple.com/it-it/guide/numbers/tanc33201f3f/mac>), нудат шаблони кои можат да ви помогнат во следењето на финансиите.
- Microsoft Excel / Google Documents ви овозможуваат да креирате персонализирани табели. Исто така, постојат од напред структурирани датотеки кои можат лесно да се најдат на Интернет, како што се шаблони на Microsoft :
<https://templates.office.com/en-us/personal-monthly-budget-spreadsheet-tm16410113>

- Смарт телефоните и таблетите можат да станат одлични уреди за финансиска поддршка благодарение на многуте апликации достапни за iOS and Android. Има широк спектар на опции, сите со корисни функции, интуитивни, приспособливи. Некои од нив дури можат да понудат извештај за прогноза. Еве неколку примери за апликации за буџетирање:
 1. **Loot** – Овозможува да се пресмета колку време ќе биде потребно за да се постигне целта врз основа на износот што сакаме да го одвоиме и да бидеме постојано ажурирани преку известувања.
 2. **Monefy**: за да ги држите трошоците под контрола, само додадете ги, платформата се грижи за сè останато.
 3. **GoodBudget** – дозволува креирање на различни категории за да се евидентираат, на навремен и прецизен начин, неделните и месечните трошоци. Апликацијата, многу детална и сеопфатна, исто така ви овозможува да ги споделите добиените податоци со вашето семејство или други луѓе кои треба да бидат информирани за расходите.
 4. **Fast Budget**: Овозможува следење на трошоците со цел да се подобри финансиското управување. Едноставен за користење, со многу приспособливи карактеристики, дава и можност да се креираат повеќе сметки од кои ќе се извлечат трошоците кои треба да се направат.

БУЏЕТСКИ ТЕХНИКИ

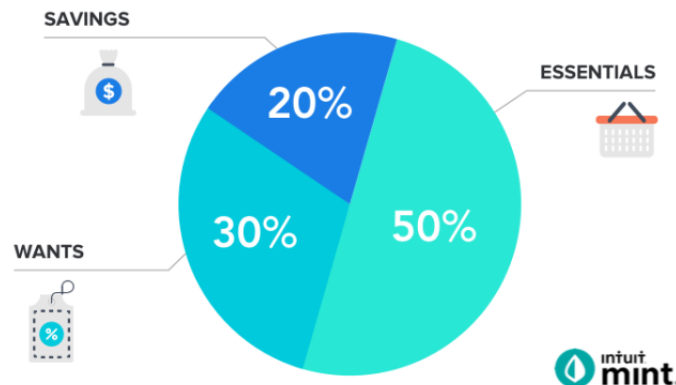
Методот: “50/20/30”

Тоа е метод на штедење кој може да им помогне на сите да управуваат со своите сметки на едноставен и разумен начин. Овој метод е воведен од Елизабет Ворен, професорка на Харвард и сенатор од САД. Основниот принцип на овој модел се заснова на поделба на нечији финансиски ресурси во три категории.

1. 50% за потребни и неопходни трошоци
2. 30% за трошоци кои не се неопходни, но сепак се важни
3. 20% за заштеди, инвестиции и за отплата на долгови.

Знаејќи точно колку да потрошите во секоја категорија, ќе ви биде полесно да се придржувате до плановите и да го држите трошењето под контрола.

The 50/30/20 Budget Rule

Извор: <https://mint.intuit.com/blog/saving/how-to-budget/>

Според овој модел, **50% од приходите**, треба да се користат за покривање на потребите, имено, трошоците без кои не се може: дневни потреби (храна, кирија, сметки, трошоци за транспорт, полиси за осигурување, лекови, мали рати). Ако трошоците поврзани со лични потреби се повеќе од 50% од вкупниот број, можете да изберете да промените нешто во вашиот животен стил, како на пример да најдете поудобен снабдувач со електрична енергија, поевтин стан или да го ограничите користењето на автомобил и да користите јавен превоз или велосипед. Откако 50% од приходот ќе се одвои за потребните трошоци, 30% од месечните приходи можат да се распределат за лични потреби и слободно време. Тоа се несуштински трошоци, на кои самите одлучувате дали да вложите пари. На пример-плаќање за во теретана или други спортски активности, оброци во ресторан, облека, претплати на услуги за стриминг итн.

Последно, но не и најмалку важно, е дека имаме 20% од месечните приходи кои треба да се распределат на заштеди за „црни денови“, за идна инвестиција, личен проект или намалување на какви било долгови. Следењето на ова правило овозможува поодговорно управување со парите, всушност со евидентирање на сите трошоци од секојдневниот живот, и така можете да сфатите дека некои од трошоците не се толку суштински или да одлучите да ги намалите за да не се оддалечувате од целта за штедење.

Грешки кои треба да ги одбегнете се следниве:

- Одложување на буџетската активност
- Спроведување на сумиран, делумен и неконзистентен начин
- Трошење ресурси и нерационализирање на трошоците.

Нулта – базиран метод на буџетирање (Zero-based budgeting method)

HOW TO CREATE A ZERO-BASED BUDGET	
Total Monthly Income: \$3,250	
Rent	\$1,200
Utilities	\$120
Groceries	\$400
Phone bill	\$80
Gas	\$250
Insurance	\$100
Clothes	\$100
Entertainment	\$150
Charity	\$100
Travel Fund	\$100
Emergency Fund	\$150
Retirement	\$200
Loans	\$200
Misc.	\$100
Amount Left Over: \$0	

Извор: <https://mint.intuit.com/blog/budgeting/zero-based-budgeting/>

Овој метод подразбира делење на буџетот по категории.

Разликата помеѓу „традиционалниот“ буџет и буџетот базиран на нула, е тоа што првиот дозволува преостанатите пари да останат на вашата банкарска сметка. Буџетот заснован на нула, наместо тоа, бара да ги преместите тие дополнителни средства во други буџетски категории (на пример: заштеди, отплата на долгови, инвестиции или други цели).

Целта на овој буџет е да го распредели целиот ваш приход на одредени категории додека не останат пари: вашиот приход минус вашите расходи да биде еднаков на нула на крајот од секој месец.

Првиот чекор за креирање на ваков буџет е да направите листа на сите категории каде што трошите пари секој месец. Тие може да вклучуваат: домување, транспорт, заштеди, намирници, сметки, забава итн.

Потоа, ќе треба да креирате категории за вашите финансиски цели, без разлика дали се тоа за штедење или отплата на долг. На крајот, треба да одлучите колку сакате да издвоите за секоја категорија, анализирајќи ја сумата што ја имате на вашата банкарска сметка.

Примената на овој метод е особено корисен доколку немате фиксен приход, бидејќи овозможува да одредите колку можете да потрошите, така што ги користите само парите кои ги имате и не се потпирате на идните приходи.

Кога ќе ги наведете сите, одземете ги трошоците од приходите:

- Ако трошоците ги надминуваат вашите приходи, ќе мора да го ревидирате буџетот за да ги намалите трошоците или да направите измени на вашиот финансиски план за да заработите повеќе пари.
- Ако ви останат пари, ќе мора да ги доделите во категории за да избегнете да ги потрошите за нешто што не е потребно и наместо тоа, да ги зачувате за долгорочна цел. Ова е клучниот принцип на нула-буџетирањето.

Бидејќи од време на време може да имате неочекувани трошоци, ќе треба повторно да го прилагодите вашиот буџет базиран на нула, но тоа е сосема во ред кога се применува овој метод.

Буцетирање

КВИЗ

1. **Што претставува буџетот?**
 - a. Алатка преку која можете да заштедите дури до 50%, 20% или 30% од вашата заработувачка секој месец.
 - b. **Стратешка алатка која ви овозможува да го пресметате износот на идните приходи и расходи за да ги постигнете вашите финансиски цели.**
 - c. Алатка која ве информира колку сте потрошиле на месечно ниво.

2. **Што значи правилото 50/30/20 ?**
 - a. Начин како да ги намалите вашите трошоци, базиран на критериумот 30/50/20.
 - b. Одржлив начин да го контролирате вашето трошење на пари.
 - c. **Метод на заштета, базиран на : неопходни трошоци (50%), лични потреби (30%), заштеди (20%). (✓)**

3. **Изготвувањето буџет ви овозможува**
 - a. Надзор над приходите и расходите
 - b. Намалување на сметководствени ризици
 - c. **Распределба на ресурси, овозможување на привремени и организациони методи за да се постигнат финансиските цели.**

4. **Што значи поимот Zero-Based Budgeting Method (Метод на буџетирање базиран на нула)**
 - a. Метод на финансиско планирање каде што почнувате со буџет кој е еднаков на нула и потоа го зголемувате.
 - b. **Метод на буџетирање кој предвидува распределба на нечији пари во категории (приходи, трошоци, заштеди итн) и чија цел е, на крајот од секој месец, приходот минус расходите, да биде еднаков на нула.**
 - c. Метод на буџетирање преку кој трошоците на месечно ниво се држат под нулата.

5. **Изготвувањето на буџет не е корисно за постигнување на финансиски успех.**
 - a. Грешно
 - b. Точно

Буџетирање

РЕСУРСИ ЗА ОБУЧУВАЧИТЕ

Следуваат неколку предлози за тоа како да се запознаат учесниците со концептите и алатките за буџетирање.

ВЕЖБА БР.1

Обидете се да направите симулација на вашиот личен буџет користејќи го методот "50/20/30."

ВЕЖБА БР. 2

Обидете се да направите симулација на вашиот личен буџет со примена на "методот базиран на нула."

ВЕЖБА БР. 3:

Сакате да организирате турнеја со водич низ вашата фарма, вклучувајќи и едукативни активности и ручек за: двајца наставници и дваесет 11-годишни деца. Направете пресметка на трошоците што ќе треба да ги направите (трошок за персонал, организација, суровини, оброци, наставни материјали итн) и подгответе понуда за училиштето, имајќи предвид дека активноста мора да донесе финансиска корист за вашиот бизнис.

ПРЕДЛОГ-АКТИВНОСТИ ЗА РЕФЛЕКСИЈА И ДИСКУСИЈА:

- Кој метод на буџетирање сметате дека е најсоодветен за вас? Кажете го вашето мислење.
- Дали мислите дека изготвувањето буџет би ви помогнало да управувате подобро со вашите ресурси во минатото?
Зошто?

ФИНАНСИСКО ПЛАНИРАЊЕ

Дефиниција на поимот финансиско планирање

Во основа, секогаш кога некој одбира како да ги користи и да располага со своите финансиски потреби со цел да ги задоволи своите потреби, тој/таа донесува економска одлука.

Финансиското планирање е процесот во кој личноста ги анализира сопствените потреби, вклучувајќи ги и оние на неговото/нејзиното семејство, како и животните очекувања на многу детален начин, истовремено минимизирајќи ги необјективните аспекти.

Цели на финансиското планирање

Финансиското планирање овозможува точно да ги определите вашите цели и потреби и да воспоставите јасна цел за спроведување на вашите финансиски активности.

Главната цел на финансиското планирање е да се направи рамнотежа помеѓу приходите и расходите и да се провери и квантифицира одржливоста на трошоците.

Релевантни фактори кои треба да се земат предвид во овој процес се:

- конзистентност
- следење и надзор
- ажурирање на прогнозите.

Всушност, често пати ги преценуваме приходите, а ги потценуваме расходите. Разликата помеѓу финансиското планирање и буџетот е во тоа што првиот се состои во идентификување на целта, додека буџетот е алатка која се користи за да се овозможи постигнување на целта.

Photo by [Firmbee.com](https://unsplash.com/photos/jrh5IAq-mls) on [Unsplash](https://unsplash.com/photos/jrh5IAq-mls)
<https://unsplash.com/photos/jrh5IAq-mls>

Важност на финансиското планирање

Финансиското планирање овозможува да дефинираме стратегија и истата да ја имплементираме, со цел да ги постигнеме дефинираните финансиски цели.

Општиот пристап на финансиското планирање и буџетирање може да се примени и за краткорочни и за долгорочни финансиски проекти. Она што е важно е дека финансиските цели се специфични и мерливи. Правилното финансиско планирање и буџетирање придонесува за солидна финансиска состојба на поединец, семејство или бизнис.

За претпријатијата, да се има детален и добро структуриран финансиски план е исклучително важно при презентирање на бизнисот пред потенцијалните инвеститори, бидејќи јасно го покажува управувањето со приходите и расходите, ја разбира позицијата на компанијата на пазарот, овозможува споредба со конкурентите, како и идентификување на слаби и силни точки.

Изработка на финансиски план

Финансискиот план е документ што ја содржи моменталната парична ситуација на лицето и долгорочните монетарни цели, како и стратегиите за постигнување на тие цели.

Финансискиот план започнува со темелна проценка на моменталната финансиска состојба на лицето и идните очекувања и може да се креира самостојно или со поддршка на професионален финансиски планер.

Планот треба да биде целосен и персонализиран, да ги одразува личните, семејните и професионалните ситуации на поединецот, како и толеранцијата на ризик и идните цели и очекувања. Финансискиот план започнува со пресметка на моменталната нето вредност и готовинскиот тек на лицето и завршува со стратегија.

Адекватната активност за финансиско планирање внимателно ги зема предвид различните фактори:

- приходи
- очекувани трошоци
- временска рамка
- финансиски цели.

После тоа, можно е да се пресметаат приходите кои треба да ги издвоите за постигнување на секоја финансиска цел на неделна, месечна и годишна основа.

При планирањето, важно е да се формира фонд за итни случаи, кој треба да се користи исклучиво за исклучителни ситуации и да се справи со неочекувана загуба на пари што може да ги загрози трошоците кои не се одложуваат.

Износот за овој фонд е многу субјективен, но, генерално кажано, треба да биде еднаков на месечните фиксни трошоци од три/шест месеци.

Не заборавајте дека, за да биде ефективен, финансискиот план бара дисциплина и посветеност при преземањето на утврдените чекори.

Понатаму, се предлага да се создаде физички и/или дигитален простор каде што ќе се складираат сите документи поврзани со финансиите, кои може да се нарачаат врз основа на различни критериуми (на пр: годишно/месец, азбучен ред, нумерички редослед итн).

Примери за документи кои треба да се архивираат се: даночни декларации, банкарски изводи, осигурување, договори, потврди, тестаменти, тапии, наслови, фактури, потврди, хипотеки.

Во денешно време, постои бесплатен софтвер кој ја автоматизира организацијата и изготвувањето на финансиски план, како на пример :

- **GnuCash** (https://www.gnucash.org/index.phtml?lang=en_US)- кој е многу ефикасен за финансискиот менаџмент на личните потреби и за малите компании, бидејќи има и функции дизајнирани за деловно сметководство. Интерфејсот е многу едноставен, функционален и целосно ги почитува сметководствените принципи.
- **HomeBank** (<http://homebank.free.fr/en/index.php>) и оваа програма може да се користи за финансиско управување на поединци и за мали бизниси. Меѓу карактеристиките, нуди можност за генерирање графики кои се корисни за брз преглед на трендовите на трошоците.

Финансиско планирање

КВИЗ

1. Што претставува финансиското планирање?

- a. План за управување со вашите финансии кој го иницира банката кога отворате своја сметка.
- b. Процес преку кој поединецот детално ги анализира своите потреби, вклучително и оние на семејството и животните очекувања, а притоа се минимизираат необјективните аспекти.**
- c. Начин како да заштедите 30% од вашата заработувачка секој месец.

2. Целта на финансиското планирање е да знаете колку точно пари ќе имате по вашето пензионирање.

- a. Грешно
- b. Точно

3. Што претставува финансискиот план?

- a. Документ кој ви служи за да ја планирате вашата заработувачка во иднина.
- a. Документ кој ги прикажува вашите приходи и расходи.
- b. Документ кој ја содржи моменталната парична ситуација на лицето и долгорочните монетарни цели, како и стратегиите за постигнување на тие цели.**

4. Финансискиот план исто така вклучува и фонд за итни случаи.

- a. Грешно
- b. Точно**

5. Финансискиот план треба да биде:

- a. **Целосен и персонализиран**
- a. Приближен и персонализиран
- b. Целосен и приспособлив на сите индивидуи

Финансиско планирање

РЕСУРСИ ЗА ОБУЧУВАЧИТЕ

Следуваат неколку предлози за учесниците да се запознаат со финансиското планирање:

ВЕЖБА БР.1

Направете личен финансиски план за вас и вашето семејство, под претпоставка дека вашите приходи се всушност вашите реални пари, под претпоставка дека сакате да заштедите за да дозволите вашите две деца да одат на универзитет за 10 години.

ВЕЖБА БР. 2

Направете финансиски план за вашата мала компанија која моментално произведува маслиново масло и сака да го прошири бизнисот со одгледување лаванда за производство на есенцијални масла кои ќе се продаваат на козметички претпријатија.

ОСНОВНИ СМЕТКОВОДСТВЕНИ КОНЦЕПТИ

СМЕТКОВОДСТВО

Дефиницијата за „сметководство“ дадена од Американскиот институт за овластени јавни сметководители е следнава:

“Уметноста на евидентирање, класифицирање, сумирање на значаен начин и во смисла на пари, трансакции и настани кои барем делумно се од финансиски карактер, како и толкување на резултатите од нив.”

Сметководството, покрај евидентирањето на трансакциите и пренесувањето на финансиската состојба на компанијата, вклучува и анализа и известување за релевантните информации во конкретни документи, наречени „финансиски извештаи“.

GAAP - GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES (ОПШТО ПРИФАТЕНИ СМЕТКОВОДСТВЕНИ ПРИНЦИПИ)

Одборот за финансиски сметководствени стандарди во САД создаде „Општо прифатени сметководствени принципи (GAAP), кои упатуваат на заеднички сет на сметководствени принципи, стандарди и процедури. GAAP е мешавина од општоприфатени методи за евидентирање и известување за сметководствените информации и авторитативни стандарди воспоставени од советите за политики.

IFRS - International Financial Reporting Standards (МСФИ- Меѓународни стандарди за финансиско известување)

На меѓународно ниво, МСФИ- Меѓународните стандарди за финансиско известување одговараат на GAAP кои се усвоени во САД.

МСФИ се следат во над 120 земји, вклучувајќи ги и оние на Европската Унија(ЕУ).

Првично имаше МСС- Меѓународни сметководствени стандарди, кои беа создадени во 1973 година како прв обид да се направат сметководствени правила кои ќе бидат општоприфатени ширум светот.

Последователно, овие стандарди беа ревидирани и го добија името МСФИ (Меѓународни стандарди за финансиско известување), кои беа воведени почнувајќи од 2001 година, одобрени со регулатива на заедницата во рамките на Европската заедница.

Банките, осигурителните компании, финансиските друштва и друштвата кои се занимаваат со јавна трговија, мора да ги применуваат овие принципи. Другите компании можат да ја изберат оваа опција, освен ако немаат можност да прават финансиски извештаи во скратена форма.

ОСНОВНА СМЕТКОВОДСТВЕНА ТЕРМИНОЛОГИЈА

Annual return- Годишен принос: е добивка или загуба на инвестиција во период од една година.

Asset- Средство: Ставка со економска вредност, како што се акциите и недвижниот имот.

Current Assets-Тековни средства: средства кои се користат во рок од една година (на пр. готовина, залихи).

Fixed assets- Основни средства : оние кои можат да обезбедат придобивки за компанијата повеќе од една година(на пр. машини, земјиште).

Buying plan- План за купување: План за идентификување и разгледување фактори како цена, карактеристики и избори при купувањето.

Capital-Капитал: Финансиско средство и неговата вредност, како што се готовина и стоки. Обртните средства се тековните средства минус тековните обврски.

Capital gain-Капитална добивка: Профитот кој се добива од продажба на инвестиција за повеќе пари отколку што сте платиле за неа.

Capital loss-Капитална загуба: Загуба која што доаѓа од продажба на инвестиција за помалку отколку што сте платиле за неа.

Accounting methods- Сметководствени методи: Пресметано сметководство. Приходите се евидентираат кога се заработени и кога се направени трошоците. Сметководство на готовина- приходите и расходите се евидентираат во моментот кога плаќањата навистина се примаат или испраќаат.

Account receivable- Сметководствени побарувања: сумата која ја должат вашите клиенти откако стоките и/или услугите се испорачани и/или искористени.

Account payable- Сметководствени обврски: Износот кој им се должи на доверителите, добавувачите итн, во замена за стоките и/или услуги кои сте ги испорачале.

Balance sheet- Биланс на состојба: Финансиски извештај кој обезбедува суштина на средствата и обврските на компанијата и капиталот на сопственикот во дадено време.

Cash flow statement- Извештај за парични текови: Го покажува билансот помеѓу износот на заработените пари и потрошените пари.

Financial statement- Финансиски извештај: Документ кој известува за финансиските трансакции на компанија или лице. Трите најважни финансиски извештаи за компаниите се: биланс на состојба, извештај за парични текови, и биланс на добивка и загуба.

General ledger-Главна книга: Целосна евиденција на финансиски трансакции во текот на целиот животен век на една компанија.

Invoice-Фактура: документ издаден од продавачот на купувачот во кој се наведени количините и трошоците на производите и/или услугите што ги дава продавачот.

Journal entry-Внес во дневник: Запис во дневникот кој ги евидентира финансиските трансакции по хронолошки редослед.

Profit and loss statement (income statement)- Извештај за добивка и загуба-биланс на успех: Финансиски извештај што ги сумира перформансите на компанијата преку преглед на приходите, трошоците и расходите во одреден период.

Financial accounting- Финансиско сметководство: известува и дава информации за перформансите на компанијата до инвеститорите.

Management accounting- Менаџмент сметководство: им обезбедува финансиски податоци на менаџерите за развој на бизнисот.

ОСНОВНИ СМЕТКОВОДСТВЕНИ КОНЦЕПТИ

- **Business Entity- Деловен субјект:** Бизнисот е одделен од неговиот сопственик. Сметководствената евиденција мора да се чува одвоена од личните финансиски работи на сопственикот.

- **Money Measurement Concept- Концепт за мерење пари:** На сметките мора да се евидентираат само деловните трансакции кои можат да се изразат во пари (мерење на парична единица). Другите видови трансакции можат да се евидентираат посебно.
- **Dual aspect- Двоен аспект:** Метод за сметководство кој вклучува евидентирање на деловните операции истовремено на две групи сметки за да се дефинира приходот од одреден административен период и да се контролираат финансиските движења. Според тоа, секоја операција се снима двапати. Билансот на компанијата се заснова на двојниот запис, кој е претставен со шема на спротивставени делови, жаргонски наречени: „ to give“ (да се даде) и „to have“ (да се има).
- **Cost concept- Концепт на трошоци:** Сите средства кои што ентитетот ги евидентира мора да се евидентираат по набавната вредност на стекнувањето на средството (нивната набавна вредност.) Основните средства на една компанија се евидентираат врз основа на нивниот оригинален трошок во првата година од сметководството. Последователно, овие средства се евидентираат минус амортизацијата. Не се зема предвид порастот или падот на пазарната цена. Концептот се однесува само на основните средства.
- **Going Concern Concept- Концепт на континуирана грижа:** Ова претпоставува дека во текот и по следниот фискален период, бизнисот ќе ги заврши своите тековни планови, ќе ги користи своите постоечки средства и ќе продолжи да ги исполнува своите финансиски обврски, без да биде принуден да престане да функционира и да ги ликвидира своите средства на „fire sale-prices“ („огнена продажба“ цени).
- **Accounting Year (or Accounting Period) Concept- Концепт за сметководствена година или сметководствен период:** секој бизнис избира определен временски период за завршување на циклусот на сметководствениот процес- на пример, месечен, квартален или годишен- според фискална или календарска година.
- **Matching Concept- Концепт на совпаѓање:** За секој внес на приход евидентиран во даден сметководствен период, треба да се евидентира еднаков запис на расходи за правилно пресметување на добивката или загубата во даден период.

- **Realisation Concept- Концепт на реализација:** добивката се признава само кога е заработена. Авансно плаќање или исплатена провизија не е добивка додека стоките или услугите не се испорачаат на купувачот.

СМЕТКОВОДСТВЕНИ КОНВЕНЦИИ:

- **Конзервативизам:** кога се достапни две вредности на трансакцијата, трансакцијата со помала вредност се евидентира, за да не се прецени профитот.
- **Конзистентност:** усојување на исти сметководствени принципи од еден период до друг период од сметководствениот циклус, така што за пресметување на добивката и загубата се применуваат истите принципи.
- **Релевантност:** сите материјални факти мора да се евидентираат во сметководството, вклучувајќи ги сите релевантни податоци и испуштање незначителни информации.
- **Full disclosure- Целосно обелоденување:** Откривање на сите информации, корисни и штетни за комерцијално претпријатие, кои се од материјална вредност за доверителите и должниците.

ОСНОВНИ СМЕТКОВОДСТВЕНИ КОНЦЕПТИ

КВИЗ

1. **Кои се „ГААР-ОПШТО ПРИФАТНИ СМЕТКОВОДСТВЕНИ ПРИНЦИПИ“?**
 - a. **Заеднички сет на сметководствени принципи, стандарди и процедури за евидентирање и известување за сметководствени информации создадени во САД**
 - b. Документ во кој се наведува дали финансиското сметководство на една компанија е признаено од Одборот за финансиски сметководствени стандарди на САД
 - c. Водич за компании кои ги објаснуваат сите чекори за правење финансиско сметководство

2. **Што значи кратенката МСФИ?**
 - a. Поддршка за интерактивен финансиски извештај
 - b. **Меѓународни стандарди за финансиско известување**
 - c. Резиме на меѓународни финансиски резултати

3. **Дали се следат МСФИ во Европската Унија?**
 - a. Да
 - b. Не

4. **Што е биланс на состојба?**
 - a. Документ изработен од компании за планирање на приходите и расходите за следната соларна година
 - b. Документ кој детално ја прикажува целата добивка што ја остварила една компанија во текот на целиот свој живот
 - b. **Финансиски извештај кој обезбедува суштина на средствата и обврските на компанијата и капиталот на сопственикот во дадено време**

5. **Според „Концептот на деловен ентитет“:**
 - a. Бизнисот и неговиот сопственик претставуваат единствен ентитет и сметководствената евиденција мора да се чува заедно
 - b. **Бизнисот е одделен од неговиот сопственик. Сметководствената евиденција мора да се чува одвоена од личните финансиски работи на сопственикот**

- c. Сопственикот на бизнис може да одлучи дали ќе ја води сопствената и деловната сметководствена евиденција заедно или одделно
-
- 6. **На која од сметководствените конвенции се однесува дефиницијата „усвојување на исти сметководствени принципи од еден период во друг на сметководствениот циклус, така што за пресметување на добивката и загубата се применуваат истите принципи“?**
 - a. **Конзистентност**
 - b. Релевантност
 - c. Целосно обелоденување

Е-банкарство

Електронски пренос на средства

Системот кој овозможува сигурен, брз и удобен трансфер на пари помеѓу сметки, банки и финансиски организации, бизниси и поединци, се нарекува **“Electronic Funds Transfer (EFT)”** – електронски трансфер на средства(ЕФТ).

ЕФТ исто така се нарекува и на други начини, како што се: банкарски трансфер, кредитен трансфер, жичен трансфер.

ЕФТ вклучува многу различни видови операции, а најчести се:

- Повлекување пари од автоматизирани банкомати
- Трансфери со плаќања со дебитна или кредитна картичка, на терминал и преку Интернет
- Трансфер на пари од сметката на купувачот на сметката на продавачот. Оваа операција е честа при купување преку Интернет и е алтернатива на платежните картички.
- Директни депозити или повлекувања направени од клиентот.
- Директни плаќања на банкарска сметка (на пр. по овластување, сметките автоматски се плаќаат од банкарската сметка) .
- Онлајн електронски трансфери направени од клиенти кои користат различни платформи за електронско банкарство.
- Инстант плаќања.
- Мобилни плаќања.
- Виртуелни трансфери на валута.

Банкомат- автоматизирани машини за „кажување“ – *automated teller machines (ATM)*

Банкомат е:

Електромеханички уред кој им дозволува на овластените корисници, кои обично користат машински читливи пластични картички, да подигнат готовина од нивните сметки и/или да пристапат до други услуги, како што се прашања за билансот, трансфер на средства или прифаќање депозити. Банкоматите можат да се управуваат или онлајн со пристап во реално време до базата на податоци за овластување, или офлајн.

Извор: <https://unsplash.com/>
Слика од [Giovanni Gagliardi](#) на [Unsplash](#)

Во зависност од банкоматот, можен е широк опсег на операции, како што се:

- подигање готовина (според дневните/месечните плафони)
- го знаат балансот и ги следат движењата на нивните банкарски односи
- надолнување припејд картички и кредит за мобилни телефони
- вршење на различни видови плаќања, на пр. како сметки, донации итн.
- депонирање плати и пари.

За операциите со кредитна/дебитна картичка потребно е да се пристапи со ПИН(Personal identification number- личен број за идентификација). Внимавајте, ако трипати сте ставиле погрешен ПИН, картичката може да ви биде блокирана поради сомневање за кражба.

Во Европа, банкоматите се речиси компатибилни: секоја картичка ќе работи на било кој банкомат, но секогаш се препорачува да го користите банкоматот на Банката каде што ја имате вашата сметка или мрежата на вашата банка: повлекувањето од банкомат на друга банкарска мрежа подразбира дополнителни провизии. Ако подигате готовина кога сте во странство, имајте предвид дека валутата се конвертира врз основа на девизниот курс утврден од Банката што го поседува банкоматот – тоа не е секогаш погодно- и често има провизија за подигање пари во друга валута.

Интернационални трансфери

Меѓународен трансфер на пари се врши кога парите се испраќаат од сметка во една земја на сметка во друга земја. Преносот може да се врши преку банки и онлајн апликации на компании специјализирани за трансфер на пари. Брзината, провизиите и девизните курсеви варираат од еден во друг провајдер и ги сочинуваат факторите што го одредуваат изборот, земајќи ги предвид добрите и лошите страни. На пример, онлајн банкарски трансфер е многу безбеден метод за испраќање пари, но може да биде поскап од другите опции и парите може да

се испраќаат само на друга банкарска сметка. Трансферот преку Интернет провајдер за трансфер на пари би можел да биде поевтин и побрз од банката, но во многу случаи не е возможно подигнување готовина.

Операцијата е лесна: треба да обезбедите банка или услуга за трансфер на пари што се ваши податоци и оние на корисникот на трансферот, како и износот на пари што сакате да го испратите. Банката или трансферот на пари ќе ги конвертира парите во валутата на земјата одредиште (ако е применливо) и ќе ги испрати до вашиот корисник.

Во зависност од видот на давателот на услуги што ќе го изберете: можеби ќе можете да испраќате средства онлајн преку мобилни апликации, преку телефон или лично на корисникот на трансферот.

Интернационални банкарски трансфери

Можни се меѓународни банкарски трансфери преку банкарски мрежи како што е SWIFT- Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication. Тој безбедно пренесува информации и инструкции преку стандардизиран систем на кодови.

SWIFT на секоја финансиска организација ѝ доделува единствен код кој има или 8 или 11 знаци, познат како код за идентификатор на банка или BIC (исто така познат како **SWIFT код**).

BIC се користи за извршување на трансфер на пари помеѓу субјекти, особено меѓународни.

BIC е составен од броеви и е поврзан со одредена банка.

Карактерите на кодот даваат информации за финансиската институција:

Првите четири знаци: кодот на институтот

Следните два знаци: кодот на државата

Следните два знаци: локација/шифра на градот

Последните три знаци: тие се изборни, но организациите ги користат за доделување на кодови на поединечни гранки.

Во денешно време, за меѓународните трансфери, IBAN кодот е најчесто употребуван во Европската унија, а исто така е и најсовремен.

Акронимот IBAN значи меѓународен број на банкарска сметка- International Bank Account Number и покрај информациите кои ги содржи BIC кодот, IBAN вклучува и информации за банкарската сметка. IBAN се состои од најмногу 34 алфанумерички знаци, шифра на земја со две букви, две контролни цифри и до 30 знаци кои се специфични за земјата.

IBAN е стандард на ниво на ЕУ. Проверените цифри обезбедуваат проверка на интегритетот, за да бидете сигурни дека остатокот од бројот е технички точен- на пример, нема пропуштени цифри. Во електронските преноси, IBAN треба да се

пишува како континуирана низа, додека за читливост често се печати во блокови со четири знаци.

Е-банкарство

КВИЗ

1. Што е електронски трансфер на средства (ЕФС)?

- а. Банкарска сметка со можност за трансфер на пари на меѓународно ниво
- б. Систем кој овозможува безбеден, брз и удобен трансфер на пари помеѓу сметки, банки и финансиски организации и бизниси и поединци**
- в. Машина која поединците треба да ја купат за да вршат меѓународни плаќања

2. Што значи акронимот АТМ?

- а. Активно следење на парите
- б. Автоматски трансфер на пари
- в. Автоматска машина за „кажување“**

3. Што можете да направите преку банкомат?

- а. Да направите финансиски план според вашите финансиски потреби и цели
- б. Да ги посетете веб-страниците на сите меѓународни банки
- в. Да подигнете готовина од вашите сметки и/или да пристапите до други услуги, како што се прашања за билансот, трансфер на средства или прифаќање депозити.**

4. За што служи BIC/SWIFT кодот?

- а. да се изврши трансфер на пари меѓу субјекти, особено меѓународни**
- б. да отворите банкарска сметка во друга земја на Европската унија
- в) да ги поделите вашите приходи и расходи автоматски онлајн

5. IBAN се состои од најмногу 34 алфанумерички знаци, шифра на земја со две букви, две контролни цифри и до 30 знаци кои се специфични за земјата.

- а. Точно**
- б. Неточно

Заштеди и инвестиции

ЗАШТЕДИ

Заштедите се парите што поединецот ги има како остаток откако ќе се одземат реалните трошоци од неговите/нејзините достапни приходи за даден временски период.

Јасно е дека оние кои се поупатени во трошењето и кои посветуваат поголемо внимание на управувањето со своите финансии може да акумулираат повеќе заштеди, додека оние кои не прават финансиски планови и се склони кон заеми и кредити за да „скрпат крај со крај“, веројатно нема да може да издвојат дополнителни пари.

Добро е да знаете дека заштедените пари може да се вреднуваат: доколку инвестирате во финансиски производи, можно е да ги зголемите приходите.

Како да заштедите? Неколку совети

Планирајте

Ако сфатиме дека на крајот на месецот нема многу пари за одвојување, може да има две причини: или нашите приходи се навистина прениски или не спроведуваме добро финансиско планирање. Во вториот случај, може да се преземе акција за обид да се подобри нечие финансиско управување.

Фиксните трошоци како што се киријата и сметките за комунални услуги не можат да се елиминираат. Меѓутоа, ако сакате да заштедите пари, сè уште е можно да се разгледа можноста да се преселите во поевтино сместување или во поевтина област, исто како што е препорачливо периодично да се споредуваат стапките што ги применуваат снабдувачите со електрична енергија, гас итн. да се потврди дали некоја друга компанија нуди подобри цени.

Но, она на што треба да обрнеме повеќе внимание се трошоците кои не се суштински, но кои сепак се дел од нашето секојдневие, на пример: ресторани,

кина, купување на непотребни предмети.

Во време на економска тешкотија треба да ги елиминираме овој вид на трошоци; ако сакаме да заштедиме пари, едноставно е корисно да планираме, на месечна основа, колку е можно да ги намалиме овие трошоци за да не се лишиме од целиот социјален и културен живот и - во исто време - да заштедиме настрана некои пари.

Изберете

Ефективен начин да се измери вашето дополнително трошење е внимателно да се измери секое непотребно купување врз основа на тоа колку долго ќе ве прави среќни.

Фактот дека треба да го направиме овој одмерување ќе ни помогне да размислиме внимателно пред да купиме. Првиот чекор е да оцените за секое купување што имате намера да го направите колку тоа ќе ве направи среќни користејќи скала на вредности во која 1 е минимум и одговара на „Не многу среќен“ и 10 е максимум и е еквивалентно на „Екстремно Среќен“. Сите трошоци кои нема да достигнат барем 6 од 10 не треба да се земат предвид.

Вториот чекор бара од вас да го процените времетраењето на среќата поврзана со купувањето, мерејќи го во часови: колку подолго задоволството што произлегува од него, толку повеќе ќе вреди да го направите тој трошок. На пример, задоволството поврзано со одмор, макар и скапо, може да трае подолго од среќата поврзана со купувањето парче облека.

Конечно, врз основа на евалуациите направени во чекор 1 и во чекор 2, ќе биде неопходно да се донесе конечна одлука во врска со тоа дали да се изврши или не односниот трошок. Непотребно е да се каже дека овој метод прво бара од вас да бидете крајно искрени со себе!

Мотивирајте се

Понатаму, за да бидете мотивирани да штедите, може да биде корисно да му пристапите на штедењето како да е предизвик со себе и да го претворите речиси во „игра“.

Да, можете, на пример, да си поставите цел да не потрошите повеќе од 70 евра за една недела или дури и најамбициозните можат да се обидат да не потрошат ниту 1 евро во даден ден.

Почитувани стари методи

Нај класичниот метод што сите го знаеме уште од мали нозе е да ги ставаме парите на страна со полнење на касичка. Тоа е исклучително едноставен, но и исклучително ефикасен метод и кој ви овозможува да соберете мали суми дури и за кратко време. Особено за оние кои користат готовина, може да биде корисно да го стават кусурот во каса за штедење на крајот од секој ден. Оние со поамбициозни цели за штедење можат исто така да одлучат да стават банкноти со мали деноминации во касичката, како што се – на пример – 5 евра.

Очигледно, за да го избегнете искушението да ги извадите парите од касата, добро е да користите таква што не може да се отвори без целосно да се скрши и да планирате да ја скршите само на одреден датум (на пример, по шест месеци) или кога нема повеќе простор за ставање повеќе пари!

Друга добра и древна навика е да се земат предвид сите трошоци што се направени и во готовина и со кредитна/дебитна картичка и исто така да се запишуваат, доколку ги има, трошоците што автоматски се одземаат од банкарската сметка (на пример, сметки, ако сте го избрале овој метод со вашиот добавувач).

Ќе биде доволно тетратка, но денес има многу дигитални алатки и апликации кои ни помагаат да ги следиме трошоците што сме ги направиле: зборувавме за тоа во Лекција 1 и во Лекција 2 од овој модул за финансиска писменост.

Бидете внимателни со “пластичните пари”

Во денешно време е вообичаена практика да користите кредитни и дебитни картички за да купувате поудобно, без потреба да носите пари со себе, без да ризикувате да снема и... без ограничувања за трошење. Да, ова е токму поентата: ако сакаме да заштедиме пари, таканаречените „пластични пари“ не

ни помагаат! Затоа, добра навика е да се постави праг што не треба да се надмине за купувања со картичка.

ИНВЕСТИЦИИ

За да инвестираме потребно е да контактираме со квалификуван професионалец кој може да не поддржи и води во изборот. Но, дури и пред да контактираме со финансиски советник или банка, мора да си поставиме неколку прашања, имено:

- Кои се моите инвестициски цели?
- Дали сум подготвен да ризикувам?
- Колку долго ќе инвестирам?
- Кои се моите очекувања за враќање?

Прецизното идентификување на инвестициската цел е основен чекор.

Размислете добро што ве мотивира да инвестирате. Сакате дополнителна пензија? Дали сакате да издвоите сума пари за иднината на вашите деца? Дали сакате да заштедите пари за да купите стан во иднина?

Пред да инвестирате, добро е да запомнете дека не постои такво нешто како инвестиција со „нула ризик“ и, во зависност од видот на инвестицијата, може да има ризици. Во принцип, колку е поголем очекуваниот принос, толку се поголеми ризиците. Затоа, прво треба да се запрашате колку сте толерантни на ризик и второ дали и колку сте финансиски способни да се справите со каква било загуба на пари, па дури и со целосна загуба на вложениот капитал.

Друг аспект што треба да се земе предвид е периодот на инвестирање: колку подолго се врзуваат парите, толку е поголем приносот од кој ќе може да се извлече корист. Но, треба да бидете внимателни: ако потоа сакате или сте принудени да ги повлечете парите пред утврдениот рок, може да се соочите со

казни или дури и да изгубите дел од каматата.

Совет пред да инвестирате

Пред да се потпише каков било договор за инвестирање, неопходно е целосно да се разберат сите аспекти, ризици и клаузули. Затоа, мора внимателно да го прочитате целиот договор, вклучувајќи ги и клаузулите напишани со ситни букви, мирно да ги анализирате сите добри и лоши страни, да побарате од финансискиот советник да ги разјасни сите сомнежи и не плашете се да поставувате прашања. Се разбира, пред да склучите договор за инвестирање, треба да ги имате на ум трите главни елементи на инвестицијата: колкав е повратот; колку е ризичен инвестицискиот производ; колку трае инвестицискиот период и кои се методите и последиците од раскинувањето на договорот.

Не заборавајте да:

- Размислете мирно и нека ви ги расчисти сите сомнежи финансискиот советник
- Споредете ги условите на различните финансиски производи за да го идентификувате оној кој најдобро одговара на вашите потреби
- Детално анализирајте ги условите на избраниот производ
- Проверете која е потребната посветеност во однос на заштедите и дали оваа обврска е компатибилна со вашите инвестициски цели
- Обрнете внимание на условите за ослободување и предвремено затворање

Заштеди и инвестиции

КВИЗ

1. Што се заштеди?

- а. Парите што ги заработувате без да работите
- б. Парите што ви ги дава банката како награда за отворање сметка таму
- в. парите што поединецот ги има како остаток откако ќе се одземат реалните трошоци од неговите/нејзините достапни приходи за даден временски период.**

2. Инвестициски ризици:

- а. Во принцип, колку е поголем очекуваниот принос, толку се поголеми ризиците.**
- б. Се еднакви на нула
- в. Секогаш се многу високи

3. Инвестицискиот период

- а. Тоа е ирелевантен аспект, бидејќи можете да го менувате кога сакате без никакви последици.
- б. Тоа е важно затоа што - генерално - колку подолго се врзуваат парите, толку е поголем повратот од кој човек ќе може да има корист.**
- в. Не е задолжително да се одлучува за периодот на инвестирање при потпишување на договор за инвестирање

4. Кои се главните прашања што треба да си ги поставите пред да инвестирате?

- а. Кои се моите инвестициски цели? Дали сум подготвен да ризикувам? Колку долго ќе инвестирам? Кои се моите очекувања за враќање?**
- б. Дали имам долгови? Дали имам кредити? Дали имам заеми? Дали имам приход?
- в. Кои се моите перспективи за работа? Кои се моите планови за иднина?

5. Финансискиот советник треба да ја донесе одлуката за вашите инвестиции во ваше име

- а. Вистина
- б. Неточно**

